इंद्रियाणिनिगृहीतानिस्वर्गायविसृष्टानिनरकायेतियोजनयापूर्वार्धस्यैवव्याख्या ॥ १९ ॥ २० ॥ एतन्मूलमित्येतद्व्याचष्टे इंद्रियाणामिति दोषंरागविद्वेषादिरूपंआर्च्छंतिप्राप्नुवंति ॥ २१॥ षण्णांमनःषष्ठानामिंद्रियाणां नित्यानांआत्मनिकल्पितत्वेनरज्जुभुजंगवदाद्यंतशून्यानां ऐश्वर्यंनियंतृत्वं अनर्थैःप्रमातृत्वादिकर्त्तव्यभोक्तृत्वरूपैः ॥ २२ ॥ उक्तेर्थेप्रमाणसूचनार्थंआत्मानंरथिनंविद्धिशरीरंरथमेवचेत्यादि कठवल्लीनामर्थंसंगृह्णाति रथइत्यादिना ॥ २३ ॥ आत्माबुद्धिः ॥ २४ ॥ इंद्रियाणामजयेशास्त्रजापिप्रज्ञानश्यतीत्याह इंद्रियाणामिति ॥ २५ ॥ अनुविधीयतइतिकर्मकर्तरिलकारः यस्येंद्रियस्याधीनं

इंद्रियाण्येवतत्सर्वंयत्स्वर्गनरकावुभौ ॥ निगृहीतविसृष्टानिस्वर्गायनरकायच ॥ १९ ॥ एषयोगविधिःकृत्स्नोयावदिंद्रियधारणं ॥ एतन्मूलंहितपसःकृत्स्नस्य नरकस्यच ॥ २० ॥ इंद्रियाणांप्रसंगेनदोषमार्च्छंत्यसंशयं ॥ सन्नियम्यतुतान्येवततःसिद्धिंसमाप्नुयात् ॥ २१ ॥ षण्णामात्मनिनित्यानामैश्वर्यंयोधिगच्छति ॥ नसपापैःकुतोनर्थैर्युज्यतेविजितेंद्रियः ॥ २२ ॥ रथःशरीरंपुरुषस्यदृष्टमात्मानियंतेंद्रियाण्याहुरश्वान् ॥ तैरप्रमत्तःकुशलीसदश्वैर्दांतैःसुखंयातिरथीवधीरः ॥ २३ ॥ षण्णामात्मनियुक्तानामिंद्रियाणांप्रमाथिनां ॥ योधीरोधारयेद्रश्मीन्सस्यात्परमसारथिः ॥ २४ ॥ इंद्रियाणांप्रसृष्टानांहयानामिववर्त्मसु ॥ धृतिंकुर्वीतसारथ्येधृत्यातानिजयेद्ध्रुवं ॥ २५ ॥ इंद्रियाणांविचरतांयन्मनोनुविधीयते ॥ तदस्यहरतेबुद्धिंनावंवायुरिवांभसि ॥ २६ ॥ येषुविप्रतिपद्यंतेषट्सुमोहात्फलागमं ॥ तेष्वध्यवसिताध्यायीविंदतेध्यानजंफलं ॥ २७ ॥ इतिश्रीमहाभारतेआरण्यकेप० मार्कंडेयसमास्यापर्वणिब्राह्मणव्याधसंवादेएकादशाधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २११ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ मार्कंडेयउवाच एवंतुसूक्ष्मेकथितेधर्मव्याधेनभारत ॥ ब्राह्मणःसपुनःसूक्ष्मंपप्रच्छसुसमाहितः ॥ १ ॥ ब्राह्मणउवाच सत्त्वस्यरजसश्चैवतमसश्चयथातथं ॥ गुणांस्तत्त्वेनमेब्रूहियथावदिहपृच्छतः ॥ २ ॥ व्याधउवाच हंततेकथयिष्यामियन्मांत्वंपरिपृच्छसि ॥ एषांगुणान्पृथक्त्वेननिबोधगदतोमम ॥ ३ ॥ मोहात्मकंतमस्तेषांरजएषांप्रवर्तकं ॥ प्रकाशबहुलत्वाच्चसत्वंज्यायइहोच्यते ॥ ४ ॥ अविद्याबहुलोमूढःस्वप्नशीलोविचेतनः ॥ दुर्दृषीकस्तमोध्वस्तःसक्रोधस्तामसोऽलसः ॥ ५ ॥

मनोभवतितदेवप्रज्ञांनाशयतीत्यर्थः ॥ २६ ॥ षट्सुससंकल्पेषुशब्दादिषु फलागमेतज्जन्येसुखाद्युपलंभेविषये विप्रतिपद्यंतेरागिणःसुखमुपादेयमित्याहुर्वीतरागाहेयमित्यादिरूपाविप्रतिपत्तिः तत्रयस्तेषु अध्यवसितंवस्तुदृष्ट्यानिश्चितंयद्धेयत्वंतदेवाध्यातुंशीलंयस्यसः विषयदोषदर्शनेनवीतरागइत्यर्थः ॥ २७ ॥ इत्यारण्यकेप० नै० भा० एकादशाधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २११ ॥ ॥ ७ ॥ पूर्वाध्यायांतोक्तविप्रतिपत्तिकारणंगुणत्रयंसकार्यंवक्तुमारभते एवमिति सूक्ष्मेब्रह्मणि सूक्ष्मंतत्प्राप्तिकारणंगुणत्रयविभागं तेनार्थाद्गुणेभ्योब्रह्मविविक्तमित्युक्तंभवति ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ दुर्दृषीकः दुस्थेंद्रियः ॥ ५ ॥

Digitized by Google